

результати і перспективи. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2024. № 2(22). С. 1-52.

3. Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30.11.1973. Ратифікована Президією Верховної Ради СРСР 15.10.1975. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_149.

4. Шармар О.М. Проблемні питання злочинів проти людяності. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, (м. Харків, 15 трав. 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 417-420. С.420

Шрамко Сабріє Сейтжеліївна

завідувач кафедри кримінального права та криминології навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, старший дослідник

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ЗА ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОГО ПРАВОСУДДЯ

Переосмислення відповідальності держав за злочин агресії є однією з ключових проблем сучасного міжнародного права, особливо в умовах триваючої збройної агресії РФ проти України. Традиційно питання агресії розглядалося крізь призму індивідуальної кримінальної відповідальності вищого політичного та військового керівництва держави, що знайшло своє нормативне закріплення у Статуті Міжнародного кримінального суду. Водночас відповідальність самої держави-агресора залишалася в площині міжнародно-правової відповідальності за міжнародно протиправне діяння, без достатньо ефективних механізмів примусу та відшкодування шкоди.

Сучасна модель відповідальності держав базується на положеннях Статуту Організації Об'єднаних Націй та загальних принципах міжнародного права, зокрема забороні застосування сили, закріпленій у статті 2(4) [1]. Визначення акту агресії конкретизоване в резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3314 (1974 р.), однак це визначення має переважно політико-правовий характер і не створює автоматичного механізму притягнення держави до відповідальності. У практичному вимірі ключову роль у встановленні факту агресії традиційно відіграє Рада Безпеки ООН, що створює структурну проблему, коли держава-агресор є постійним членом Ради Безпеки та користується правом вето.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 році актуалізувало дискусію щодо недостатності існуючих механізмів реагування. Попри те, що МКС здійснює розслідування воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду, його юрисдикція щодо злочину агресії є обмеженою,

з огляду на специфічні умови її реалізації. Це підштовхує до пошуку альтернативних або додаткових інституційних моделей, зокрема створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України.

Переосмислення відповідальності особливо важливе крізь призму сучасного правосуддя, яке дедалі більше відходить від виключно каральної моделі. Йдеться про формування комплексної системи, що включає: міжнародно-правову відповідальність із чітко визначеним обов'язком повного відшкодування шкоди; інституційні механізми репарацій, зокрема використання заморожених активів держави-агресора; розширення практики міжнародної ізоляції та санкцій як форми квазіделіктної реакції міжнародного співтовариства; закріплення принципу невідворотності відповідальності у міжнародних договорах нового покоління.

Уваги потребує питання співвідношення державного імунітету та обов'язку відшкодування шкоди за акт агресії. Традиційна доктрина імунітету держави, сформована в умовах міждержавної рівності, дедалі більше піддається перегляду в контексті грубих порушень імперативних норм. Агресія як найтяжче міжнародне злочинне діяння ставить під сумнів допустимість абсолютного імунітету у справах про компенсацію шкоди.

Роль сучасного правосуддя полягає у поступовій зміні логіки сприйняття відповідальності. Такий підхід дозволяє розглядати злочин агресії не лише як юридичний акт порушення міжнародного миру, а як комплексне соціальне явище, що спричиняє масштабні гуманітарні, економічні та психологічні наслідки. У цьому контексті держава має розглядатися як інституція, яка має позитивні обов'язки перед населенням щодо запобігання конфліктам, захисту людської гідності, забезпечення стійкості суспільства до насильства та недопущення поширення мови ворожнечі. Війна, породжена агресією, створює умови для зростання внутрішньої напруги, радикалізації суспільних настроїв, посилення нетерпимості та злочинів на ґрунті ненависті. У таких умовах сучасне правосуддя має реагувати на ширший спектр викликів, пов'язаних із захистом соціальної стабільності, збереженням довіри до правових інститутів і недопущенням дегуманізації окремих соціальних груп.

Таким чином, переосмислення відповідальності держав за злочин агресії передбачає перехід від декларативної моделі до реального механізму примусу, який поєднуватиме кримінальне переслідування, міжнародно-правову відповідальність держави, ефективні механізми репарацій та обмеження імунітету в частині відшкодування шкоди, виконання позитивного обов'язку щодо захисту суспільства від насильства, збереження миру та підтримання справедливого міжнародного порядку. Перспективи подальшого розвитку цієї концепції пов'язані з кодифікацією нових стандартів відповідальності на універсальному або регіональному рівнях, а також із формуванням сталої практики, що закріпить принцип: агресія неминуче тягне політичні наслідки та повну юридичну відповідальність держави як суб'єкта міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL : <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 23.04.2026).

2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) «Визначення агресії» (1974 р.). URL: [https://docs.un.org/en/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/en/A/RES/3314(XXIX))

Шульга Олег Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології ННПП НАВС, науковий співробітник ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

**АТАКИ НА ЦИВІЛЬНУ ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ
ЯК ПРЕДМЕТ ЮРИСДИКЦІЇ МКС: ФОРМУВАННЯ
ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ ТА
ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МІСТ**

Систематичні ракетні удари РФ по об'єктах критичної, зокрема енергетичної, інфраструктури України утворюють один із центральних вимірів сучасного збройного конфлікту, який має не лише воєнне, а й виразне гуманітарне, правове та урбаністичне значення. Систематичне знищення об'єктів енергетичної інфраструктури позбавляє мільйони цивільних осіб доступу до життєво необхідних послуг (теплопостачання, водопостачання та електроенергії), створюючи умови, непридатні для проживання людей, та генеруючи комплексні загрози соціальній стабільності й безпеці міських спільнот. З огляду на зазначене, юрисдикція Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) щодо відповідних суспільно небезпечних діянь набуває принципового значення як механізм протидії безкарності та інструмент відновлення справедливості.

Підписавши 20.01.2000 р. Римський статут 1998 року, Україна розпочала тривалий шлях до повноправної інтеграції у систему міжнародного кримінального правосуддя, який завершився лише чверть століття потому. Римський статут набрав чинності для України 01.01.2025 р., яка стала 125-ю державою-учасницею МКС [1]. Варто зазначити, що ще до завершення процесу ратифікації Україна двічі (у 2014 та 2015 роках) визнала юрисдикцію МКС у порядку статті 12(3) Статуту, що забезпечило правову основу для поточних розслідувань щодо злочинів, вчинених на її території з 21.11.2013 р. [2].

Аналіз практики Офісу прокурора МКС дозволяє висувати, що атаки на енергетичну інфраструктуру України кваліфікуються за сукупністю норм